

AKADEMİK

Sayfalar

Cilt: 9 Sayı: 2
27 OCAK 2010 ÇARŞAMBA

Hazırlayan: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
saimsakaoglu@hotmail.com

عاشق محمد

Ölümünün

60.

Yılında

Konyalı

Âşık

Mehmet Yakıcı

Âşık Mehmet Yakıcı'nın, Sadettin Nüzhet'in (Ergun)
Halk Şairleri - Birinci Kitap adlı eserinde yayımlanan resmi
(1927, s. 75). (Halk Kültürü / 1985 - 2, s. 81)

- ÖZEL SAYISI -

ÂŞIK MEHMET YAKICI ÖZEL SAYISI İÇİN SUNUŞ

Artık, biz Konyalıların söyleyişle 'Âşık Memedâ'yı tanıyanlar da azaldı. Ölümünün üzerinden 60 yıl geçtiğine göre, onun genç dostları da gitmiş azalmış demektir. Onlar da Memedâ'yı anmaz ve anlatmazlarsa âşığımız antolojilerin, çoğu sığ olan makalelerin arasında kaybolup gidecektir. İşte biz; hem bir Konyalı, hem bir yaz aylarının komşusu, hem de bir âşık edebiyatı araştırmacısı olarak onu anmak istedik.

İşe Üniversiteli arkadaşlarımızdan başladık. Aslında onların hepsi de öğrencimiz... Elbette âşığımızın şiiirleri ve onun için yazılan şiiirler olmadan böyle bir sayı olmazdı. Bir bölümü ailesinden olan şiiirler de Memedâ'yı unutmadılar, biz de unutmadık.

Âşığımız hakkında en çok yazıyı yazan benim. İlerleyen sayfalarda, bu yazılarımın toplu bir listesini bulacaksınız. Bu yazılar, ona karşı olan sevgimizin ifadesinden başka bir şey değildir.

Âşık Yakıcı, pek çok ünlü antolojide yer almış, kendisinin tanınmasını sağlamıştır. Ne var ki bu tanınmalar daha çok âşığın doğup büyüdüğü topraklarda olmaktadır. Kastamonulu Yorgansız Hakkı'yı, Kalecikli Mir'atı'yı, Borlu

Kemalî Baba'yı, Kırşehirli Said'i, vb. bilimler daha çok hemşehrileridir.

Dönemün usta ve ünlü âşığı Yakıcı, bir yandan çeşitli okullarda, o yılların söyleyişle, hademelik yapmış, bir yandan da Halkevi'nin müzik programlarında görev almıştır. Aslında, dönemin âşık edebiyatı bugünkü kadar yaygın değildi. Âşıkların başka yerlere gidip çalıp söylemeleri son derece sınırlı idi. Eğer bugünkü şartlar sağlansaydı, yukarıda adlarını saydığımız âşıklarımız da kabuklarını kırar, bütün ülkede tanınmanın yolunu bulurlardı.

Âşık Yakıcı tam bir Konya âşığıdır. Konya'nın her köşesi onun şiiirlerinde yankısını bulmuştur. Ayrıca onda Meram'ın özel bir yeri vardır. O, âdetâ bir Meram şiiiridir.

Konya'mızın bu son güçlü âşığını, beş yılda da bir olsa anmak edebiyat meraklısı hemşehrilerimizin görevidir. Onun şiiirleri bizlere hem o dönemi hatırlatacak, hem de Konya'nın güzelliklerini okuma fırsatını verecektir. Ruhu şad olsun.

Bu özel sayının düzenlenmesi mutluluğunu bize lütfeden Sayın Av. Mehmet Ali Uz ile sevgili Ali Işık'a teşekkürlerimi sunarım.

ÂŞIK MEHMET YAKICI VE DESTANLARINI OKURKEN

Prof. Dr. Ali Berat
ALPTEKİN

Aşık Mehmet Yakıcı 1879 yılında Konya ilinin Sarnıç Mahallesi'nde doğmuştur. Aslen Göçü köyündendir. Mesut Efendi Okulunu bitirdikten sonra medreseye devam etmişse de çeşitli sebeplerden bitirememiştir. Ancak o, Göçü köyünde çiftçilik ve hayvancılık yapmak yerine şehir hayatını tercih etmiş ve Milli Eğitim Müdürlüğünde yardımcı hizmetli olarak çalışmıştır.

Badeli âşıklarımızdandır. Rüyasında pirin verdiği sazı kırar, ancak derviş onun hırçınlığına aldırmadan badesini içirir ve Göçülü, Sarnıç Mahalleli Mehmet Yakıcı, bu olaydan sonra Âşık Mehmet Yakıcı olur. Âşık Yakıcı, vatanî görevi münasebetiyle İstanbul'a; Cumhuriyetin Onuncu Yılı etkinlikleri sebebiyle Ankara'ya; gençlik yıllarında da Afyon ilimizin Dinar ilçesine, birkaç arkadaşıyla beraber de âşıklık sanatını icra etmek için İzmir'e gider. Bu sebepten o gezgin bir saz şairi olmayıp bir Konyalı âşıktır.

Âşık Mehmet Yakıcı, 30 yaşında âşıklığa başlamış olup kırk yıl kadar bu işle ilgilenmiş ve 300'den fazla şiirini bizlere bırakmıştır. Bu şiirler üzerinde torunu Doç. Dr. Ali Yakıcı lisans (Yakıcı 1978) ve doktora (Yakıcı 1992) tezleri yapmıştır. Ayrıca Prof. Dr. Saim Sakaoğlu (Sakaoğlu 1985: 65-81), Prof. Dr. Ali Berat Alptekin (Alptekin 2000) gibi araştırmacılar konuyla ilgili makaleler yazmış ve bildiriler sunmuşlardır. Ayrıca onun şiirleri saz şiiriyle ilgili olarak hazırlanan pek çok antolojiye dâhil edilmiştir (Alptekin-Sakaoğlu 2006: 423-426; Sakaoğlu-Alptekin 2007: 299-302).

Âşık Mehmet Yakıcı'dan Türk Milletine miras kalan üç defterdeki şiirler

“destan”, “beyit”, “gazel”, “şarkı”, “nutuk”, “hikâyeli hatıra”, “ilâhî”, “naat”, “münacaat”, “vücutname” “dua”, “beddua”, “koşma”, “güzelleme”, “ninni”, “mâni”, “semai”, “türkü”, “divan”, “manzum bayram tebrikleri” ve “mektupları”, vb. başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama içerisinde o hangi konuda yazdığı eserleriyle ünlü olmuştur diye soracak olursanız, hiç tereddüt etmeden cevabımız destanları olacaktır. Zaten torunu, Doç. Dr. Ali Yakıcı da onun için “Âşık Mehmet'in şiirlerinde destanlar ilk sırayı almaktadır. Bu sebeple Âşık Mehmet için bir destan şairidir denilebilir.” (Yakıcı 1992: 163) demektedir.

Aslı Farsça olan destan kelimesi Türk edebiyatında, Türk tarihinde çok önemlidir. İlk destan örneğimiz 14. yüzyılda yaşamış olan Baykan / Bıkan tarafından yazılmış / söylenmiştir. Destanda Timur'un Karşıta yaptığı eziyetler sekiz dörtlükte anlatılmıştır. Baykan'dan günümüze destan söyleme geleneği devam etmişse de, bu destanların büyük bir çoğunluğu ne yazık ki günümüze kadar gelememiştir. Gezgin âşık şiirini kahvede söylemiş, eğer bir meraklısı onu yazdıysa günümüze kadar ulaşabilmiş, yazmadıysa bir insan ömrü kadar sürede sözlü kültürde yaşamış daha sonra da kaybolup gitmiştir.

Türk şiirinde destan devri dediğimiz dönemler vardır. Her zaman koşma söylenebilmektedir, ama destan söylenememektedir. Çünkü destanın söylenebilmesi için destan olayının olması gerekmektedir. Sadece destan olayının olması yetmemekte, bununla birlikte, konuyu dinleyiciyle /okuyucuyla barışık şekilde sergileyebilen ozanlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Türk destan edebiyatının en güzel ama en acı örnekleri 93 Harbi

münasebetiyle söylenmiştir. Hem destan olayı, hem de bu olayları nazma çekecek olan destancılar bu zamanda yaşamışlardır. Bu âşıklar sadece olayları yaşamamışlar sazlarıyla, sözleriyle ümitsizliğe kapılan halka moral vermişlerdir. Her destanın bir şifresi vardır, galiba bu şifreleri çözemediğimiz sürece destanı anlamamız imkân dâhilinde olmayacaktır. Bu sebepten destan araştırmacısıyla tarih araştırmacısı el ele vermeli ve şifrelerle dolu her mısraın anlamı ortaya çıkarılmalıdır.

Âşık Mehmet Yakıcı'nın destanları yorumlanırken onun doğduğu yılların Türk milleti için ne anlama geldiğini iyi bilinmesi gerekir. Âşık Mehmet Yakıcı; 15 günde kaybettiğimiz on binlerin acısını, Enver Paşa'yı ve Cemal Paşaları çok iyi biliyordu. Yine yüz binlerce insanın şehit olduğu, merminin mermiyle çarpıştığı Galiçya'dan, Çanakkale'den haberdardı. Balkanlardan çekilirken kaybettiğimiz yüz binlerin acısını hep yüreğinde hissediyordu. Yemen'e gidip de dönmeyenler için ağıtlar yakıyor, türküler söylüyordu. Hepsinden öte o, düşmanın son yurt Anadolu'yu paylaşma çabası üzerine söylenen "Kimi yamyam kimi Hindu, kimi bilmem ne bela" sözünün gerçekliğini bilen birisi olarak bu topraklarda nefes almaya çalışıyordu. O, Atatürk'ü, Kâzım Karabekir'i, Rauf Orbay'ı, İsmet İnönü'yü, Celal Bayar'ı, vb. tanıyordu. O, yokluğu, açlığı, çıplaklığı, yalın ayak, başıkabak olmayı bizzat yaşamıştı. O, yaşadığı şehir Konya'yı iyi gözlemlemiş, iyi tahlil etmiş, iyi yorumlamıştı. Bu sebepten onun destanlarında "Gez dünyayı gör Konya'yı" ölçülü sözünün mısralarını bulabiliriz. Konya sadece şehir görünümüyle değil, ovasıyla, suyuyla, bağıyla, bahçesiyle, Meram'ıyla, Mevlâna'sıyla, Alâeddin Tepesi'yle, camileriyle, hanlarıyla, hamamlarıyla onun şiirlerinde dile getirilmiştir. Onun destanlarında Konya'da oluşan kuraklık anlatılmıştır. Sadece bunlar mı? Elbette hayır... Bu sebepten onun destanlarının genel bir değerlendirilmesini yapmaktayız:

1. **Şikâyet destanları:** Hayat pahalılığı, fazla vergi, zengin çocuklarının askere gitmemesi, muhtarlığı, değir-

mencinin hilesi, pazar yerinde ve bak-kallarda malın bulunmaması, kuraklık, hastalık, Konya Valisi Muammer Bey, Âkif Paşa Mektebinin problemleri, maaşının verilmemesi, oğlu, yokluk, kaderi, Rehber-i Hürriyet Mektebi Müdürünün eziyetçi davranışları, felek, aşüfte kadınlar, ihtiyarlık, talih, hastalık, yalnızlık, soğuk, gibi kelime ve kavramlarla özetleyebileceğimiz konular onun şikâyetinin ana noktalarını meydana getirmektedir.

2. **Öğüt destanları:** "Pendname", "nâsihatname" de diyebileceğimiz bu çeşit destanlarda, dünya ve dünyanın geçiciliği, Hz. Âdem ve Havva'dan alınması gereken ders, ahiret gibi konular ele alınıp işlenmiştir.

3. **Övgü destanları:** Göreve başlayan Konya Valileri Muammer Bey ve Necmettin Erkin, İspartalı Şükrü Çavuş, bir güzel, Hafız Zeki'nin okuduğu mevlit, Muhsine adındaki kız, millî şef İsmet İnönü, Gazi Mustafa Kemal Paşa, başkâtip İhsan Bey, bir hamam, Türbe Hamamı, otomobil, Meram Bağları, Bursa, İzmir şehirleri ve kızları, Kızılay gibi kurum ve kuruluşlar ile şahsiyetleri övmüştür.

4. **Yergi destanları:** Bu bölümde "istihraç" vergisi ve Tellâl Pazarı esnafı hicvedilmiştir.

5. **Yas destanları (ağıtlar):** Âşık Mehmet Ağa'nın konuyla ilgili altı destanı bulunmakta olup, bunlar Yüzbaşı Hacı Osman, Mürüvvet Hanım, Vali İzzet Bey, Mustafa Kemal Atatürk, Münnevver Hanım ve Hacı Hasan Efendi'nin ölümü üzerine söylenmiştir.

6. **Seyahat destanları (Seyahatnâme):** Âşığımızın gezip gördüğü muhitleri konu alan destanlardır.

7. **Şehir, kasaba, köy destanları:** Bu bölümde Konya, Ankara, Meram ve Alâeddin Tepesi, gibi yerler çeşitli özellikleriyle anlatılmıştır.

8. **Merasim ve bayram destanları:** Ardahan, Afyon ilerimiz ile Sarıkamış ilçemizin düşmanlardan geri alınması, Cumhuriyetin 10. yıl dönümü, Tayyare Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle söylenen destanları konu almaktadır.

9. **Yapı ve anıt destanları:** Bu bö-

lümde tarihî yapılar, hanlar hamamlar, camiler, vb. övülmüştür.

10. **Yaş destanları (yaşnâme):** Azerbaycanlıların “vücutname” adını verdikleri bu destanlarda insanın ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan hayatı manzum şekilde ifade edilmiştir.

11. **Dinî hayatla ilgili destanları:** Hacı yolcu etme ve karşılama, mevlit ve kandil gecelerini konu alan destanlardır.

12. **Kültürel hayatla ilgili destanları:** Âşık Mehmet Yakıcı'nın içinde yaşadığı toplum çevresi çeşitli yönleriyle destanlaştırılmıştır.

13. **İktisadi hayatla ilgili destanları:** Ekonomik durumu konu alan destanlardır.

14. **Siyasî hayatla ilgili destanları:** Ayaklanmalar, çok partili döneme geçtikten sonraki süreçte partililer arasındaki kavgalar, Londra ve Lozan konferansları gibi konular işlenmiştir.

15. **Savaş destanları:** Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile İstiklâl Savaşını konu alan destanlardır.

16. **Deprem-yangın ve sel felâketini konu alan destanları:** Erzincan depremi, 1917 ve 1937 yıllarında Konya'da yaşanan sel felaketleri ve âşğın yayla evinin yıkılması, vb. olaylar anlatılmıştır.

17. **Kuraklık (kıtık) destanları:** 1928 ve 1948 yılı kuraklıklarının sonucunda oluşan kıtlık hadisesi işlenmiştir.

18. **Hastalık destanları:** “Uyuz” “kınacık” hastalıkları ile Sabri Nihat Efendi'nin hastalığı destanlaştırılmıştır.

19. **Mevsimlerle ilgili destanları:** Çeşitli tabiat olaylarını konu alan (zemer, mart ayı soğukları, cemre, vb.) destanlardır.

20. **Hayvan destanları:** Bit, pire, leylek; bülbül, kömü (camız) gibi hayvanlar anlatılmıştır.

21. **Bitki destanları:** Âşık Mehmet Yakıcı'nın çiçek sevgisini dile getirdiği manzumelerdir.

22. **Yemek destanları:** Yöre yemeklerini konu alan şiirlerdir (Yakıcı 1992)

Elbette bu kadar çok destan içerisinde seçim yapmak çok zordur, bununla beraber rahmetli Âşık Yakıcı'nın 71 yıllık ömrünü geçirdiği, bizim de 11 yıldır havasını soluduğumuz, ekmeğini yediğimiz Konya şehrimizi onun yaşadığı döneminin destanından tanımak istedik:

KONYA DESTANI

Çıktım Alâeddin'i seyran eyledim,
Ne güzeldir bahçeleri Konya'nın.
Gezdim etrafını devran eyledim,
Çok âlimdir hocaları Konya'nın.

Çarşısına günde pazar kurulur,
Pazarından sığır koyun sorulur,
Mahkemede davaları görülür,
Dirayetli reisi var Konya'nın.

Hükûmet'e çoktur benim nazarım,
Maariftir alışveriş pazarım,
Emin müdür sayesinde gezerim,
Adaletli valisi var Konya'nın.

Çayırdadır atlarının koşası,
Çok fedakârdır Konya'nın pašası,
Elektrik yanar her bir köşesi,
Geceleri gündüz olur Konya'nın.

Hâlimden bilmedi benim bir doktor,
Hırsız hain kalmadı, şimdi yoktur,
Polis müdürünün kıymeti çoktur,
İnzibatı gayet güzel Konya'nın.

Sarnıç derler mahallemin adına,
Doyamadım lezzetine tadına,
Nazar ettim Konya'daki kadına,
Nezaketli kadınları Konya'nın.

Gezdiğim mektepte keyfim yetiyor,
Maarif Vekâleti yardım ediyor,
Nice binler talebe var gidiyor,
Çok çalışkan talebesi Konya'nın.

Çıkamadım Loras Dağın başına,
Altın yağar toprağına taşına,
Elektrik minarenin başına,
Pare pare minaresi Konya'nın.

Güzeldir Müzhané'nin yapısı,
Gümüştendir Mevlâna'nın kapısı,
Kalem kaşlı güzelinin topusu,
Kâkillidir güzelleri Konya'nın.

Buğdayları ova köyden taşınır,
Arap atlar hemen durmaz deşinir,
Züğürtleri para diye kaşınır,
Fakirleri gayet çoktur Konya'nın.

Bahçesi var Alâeddin yukarı,
Çayırbağı çeşmeleri akarı,
Helvacısı güzel helva çıkarı,
Her işleri temiz olur Konya'nın.

Köylerinde ekinleri ekilir,
Arabayla pazarına çekilir,
Bitmeyen beleri erken bükülür,
Kıraç köyleri mahvolur Konya'nın.

Her camide vardır beş yüz cemaat,
İmam, müezzini eder kaamet,
Böyle imiş onlarda da sünuhat,
Ne güzeldir camileri Konya'nın.

Türkiye'dir vatanımız ilimiz,
Cumhuriyet açtı bizim gülümüz,
Türkçe yazar gelinimi kızımız,
Maarifi gayretlidir Konya'nın.

Millet Bahçesi'nde selvi söğütler,
Ata evladını hemen öğütler,
Konya'da yetişen babayığütler,
Kıyaktır delikanlısı Konya'nın.

Hepisine yaptım ben bu tülfeți,
Hangisine varsam etsem sohbeti,
Kimse bilmez Âşık Mehmet kıymeti,
Toprağının iktizası Konya'nın. (Sakaoğlu 2002: 96-98).

Şiir baştan sona okunduğunda;
Konya'nın coğrafyası anlatılmıştır:
Alâeddin Tepesi, Loras Dağı, Çayırbağı çeşmeleri, Millet Bahçesi,

Konya'nın sanat tarihi ele alınmıştır:
Müzehane, Mevlâna'nın gümüşten kapısı,

Konya'da dinî hayat hakkında bilgi verilmiştir: Cami cemaatinin kalabalık olması, hocalarının bilgili olması, imam ve müezzinin birlikte kamet getirmesi, cami minarelerinin aydınlatılması,

Destanın yazıldığı dönemde Konya'yı yönetenler: Dirayetli bir mahkeme reisi, adaletli bir vali, fedakâr bir Konya paşası, kıymetli bir polis müdürü,

Konya Millî Eğitimi: Maarif

Vekâletinin bugün olduğu gibi okullara yardım etmesi, okullarda gelinin kızın Türkçe okuyup yazması, kendi görevinin maarrifte olması,

Konya ile özdeşleşen helva anlatılmıştır: Konya'daki helvacıların güzel helva yapması,

Konya gençlerinin özellikleri anlatılmıştır: Kızların (kadınları) nezaketli olması, güzellerin kâkülleri, delikanlıların kıyak olması,

Konya'da tarım hayatı hakkında bilgi verilmiştir: Arap atların tarladan pazara buğday taşınması, kıraç topraklara ekin ekilmesi sonucunda yağmur yağmadığında beleri bükülen çiftçiler, vb. konular anlatılmıştır.

Konya'da yaşayan insanların sosyal durumu: Konya'da yaşayan insanların büyük bir kısmının fakir olması, herkesin Âşık Mehmet Yakıcı'yı tanımmasına rağmen ona değer vermemeleri anlatılmıştır

Sadece bir destanda bu kadar geniş bilgi bulabiliyorsak, düşünün 22 başlık altında toplanan destanlarda konunun ne kadar geniş olduğunu okuyucularımızın takdirine bırakıyoruz. Bu destanların tamamı değerlendirildiğinde, Konya şehir coğrafyası, şehir tarihi, şehir sanat tarihi, şehir mutfağı, şehir sosyolojisi, şehir dinî hayatı, şehir eğitim tarihi, vb. konular değerlendirilebilecektir. Temennimiz bilhassa genç araştırmacıların destanları okurken yukarıda bir kısım özelliklerinin belirttiğimiz konuları değerlendirmesi doğrultusunda olacaktır.

Yine yukarıdaki destanda benim yeni öğrendiğim pek çok husus vardır: Camilerde bildiğimiz şeklin dışında kamet getirilmesi, adını ilk defa bu destanda duyduğumuz Millet Bahçesi, vb.

Âşık Mehmet Yakıcı gerçekten bir destan şairidir. Onun şiirlerini okurken yapaylıktan uzaklaşır gerçekle yüz yüze kalırsınız. Onda, yahu ben bu mısraı yazarsam yarın başıma ne gelir, yoksa beni sürerler mi, yoksa beni huzurlarına çağırıp azarlarlar mı düşüncesi yoktu. Halk deyişiyse o adam gibi adamdı.

Yazımızda bazı kaynaklara göndermede bulunulmuştur. Bunların eksiksiz künyelerini bu sayımızda yer alan "Bibliyografya" başlıklı yazıda bulabilirsiniz.

KONYALI ÂŞIK MEHMET YAKICI'NIN ŞİİRLERİNDE ZAFERLER VE KAHRAMANLAR

Doç. Dr. Zekeriya
KARADAVUT

Âşıklar, şiirlerinde kişisel duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri gibi, eski meslekî ataları olan kamlar, baksılar ve ozanlar gibi yaşadıkları toplumun bütün problemleriyle de ilgilenmişlerdir. Onlar, içinde buldukları toplulukların gören gözü, işiten kulağı, konuşan dili olurlar. Fertler doğrudan söyleyemediklerini onların aracılığı ile söyler. Toplumun aksayan yönleri onlar tarafından dile getirilir. Sevinçler yine onların aracılığı ile topluma yayılır. Âşıklar sigara içtiği hâlde para verip sigara almayanları 'otlakçı destanı'yla, tenkit eder; pirelerin elinden çekilenleri 'pire destanı'nda anlatır. Depremin, selin, kıtlığın açtığı yaralar onların telinde ve dilinde feryada dönüşür.

XX. yüzyılın önemli âşıklarından biri olan Âşık Mehmet Yakıcı'da da yukarıda sayılan özelliklerin tamamını görmek mümkündür. O da şiirlerinde kişisel duygu, düşünce ve özelemlerinin yanında toplumsal konulara yer vermiştir.

Âşık Mehmet Yakıcı, güzelliklere ve güzellere şiirler söylemiştir. Genel olarak Konyalı güzellerin yanında, Alâeddin Tepesi'ndeki çay bahçelerinde gördüğü güzeller ile İhsaniye Mahallesi'ndeki güzeller âşığın şiirlerine konu olmuştur. Âşık Mehmet şiirlerinde yaşadığı sıkıntıları da dile getirmiştir. Çalıştığı okullardaki amirleriyle olan problemlerini şiirlerine konu yapmıştır.

Âşık Mehmet Yakıcı'nın işlediği konular arasında yöneticilerin tavır ve davranışlarını, esnafın tutumunu, Konya'nın, Türkiye'nin ve dünyanın hâlini; çeşitli kişilere yazdığı methiyele-ri sayabiliriz. Âşık Mehmet ayrıca des-

tanlarıyla ünlü biridir. O, diğer âşıklar gibi pek çok konuda destan yazmıştır. Özellikle kıtlık Âşık Mehmet'in destanlarında önemli bir konu olarak karşımıza çıkar.

Âşık Mehmet Yakıcı'nın şiirlerinin bir kısmı millî zaferlerin anısına düzenlenen kutlama törenlerinin sanatçı ru-undaki akislerinden oluşur. Millî kahramanlar ve onların kahramanlıkları da Âşık Mehmet'e ilham kaynağı olmuştur.

Mehmet Yakıcı, yaşadığı dönem itibariyle, yurdumuzun hem işgal edilmesine, hem de işgalden kurtarılmasına bizzat şahit olmuştur. Bu her iki olay onun sanatçı kişiliğine tesir etmiş, bunun sonucu olarak da zaferler ve zaferleri elde eden kahramanlar hakkında şiirler ortaya çıkmıştır. Ardahan ve Sarıkamış'ın geri alınışı ve Afyonkarahisar'ın düşman işgalinden kurtarılışı şerefine düzenlenen törenlerde söylediği şiirler bunun güzel örnekleridir.

Âşık Mehmet, 1334/1918 yılının Şubat ayında köyü Göçü'den Konya'ya gelir. O günlerde, Ardahan ve Sarıkamış'ın geri alınışı sebebiyle Alâeddin Tepesi'nde bir donanmanın yapıldığını işitir ve seyretmeye gider. Şenlikler akşam da tekrar edilir; ancak polisler Âşık Mehmet'i yaklaştırmazlar. O da durumu bir beyit ile Vali Muammer Bey'e şikâyet eder. Vali şiiri beğenir. Ve ona bahşiş olmak üzere gaz yağı ile şeker verir. Tamamı 15 dörtlük olan şiirin törenle ilgili kısmı aşağıdadır.

.....

*Al bayrak çektiler kız ile oğlan,
Alâeddin'de şenlik yaptık oğlan,
Bu insana bir murattır, ne söylen,
Ferahlandık ehl-i İslam beraber.*

*Akşam şenliğine meşale yanar,
Mektepli çocuklar tam çalgı çalar,
Arzulayıp gelen meydana dolar,
Yanaştırmaz polis, kanun beraber.*

Âşık Mehmet *bilsin duyup işiten,
Sorsunlar vali ile binbaşından,
İsteyip gelmesin gayri Göçü'den,
Yanında arkadaşları beraber. (Saka-
oğlu, 2002:160)*

Âşık Mehmet'in zafer törenleriyle ilgili ikinci şiiri Afyonkarahisar'ın düşman işgalinden kurtuluşu şerefine Konya'da düzenlenen tören için söylediğidir. Büyük Taarruz, Millî Mücadele'nin dönüm noktalarından biridir. Afyon cephesinde başlayan Büyük Taarruz'da Yunan kuvvetleri bozguna uğrattılır ve 27 Ağustos 1922 tarihinde Afyonkarahisar düşman işgalinden kurtarılır. Bu tarih Afyonkarahisar'ın kurtuluş günü olarak kutlanır. Afyonkarahisar'ın kurtuluşu Konya'da da törenlerle kutlanır. Halk, Hükümet Alanı'nda toplanır. Kurbanlar kesilir, dualar edilir; dükkânlar kapatılarak şenlikler yapılır. Âşık Mehmet bu törenle ilgili olarak tamamı dokuz dörtlükten oluşan bir şiir söyler. Şiirin ilk üç dörtlüğünde Atatürk ve askerlerimizin kahramanlığı övülür, savaşın hâli anlatılır. Aşağıdaki dörtlüklerde ise Konya'daki törenin nasıl icra edildiği tasvir edilir.

.....
*İnönü Harbi'nde olduk muzaffer,
Karahisar alınmış geldi haber,
Konya toplandı duyulunca zafer,
Hep olan işleri duydu bu küffar.*

*Tellâl nida etti çarşı kapandı,
Ehl-i İslâm üzre şem'iler yandı,
Vilayet-i erba bütün donandı,
Karahisar'dan da kaçtı bu küffar.*

*Piyade, süvari durdular selâm,
Okundu nutukda ne güzel kelâm,
Dayanmaz Yunan da kaçar vesselâm,
Şimdi bir korkuya düştü bu küffar.*

*Sarayın önünde dualar oldu,
Kesildi kurbanlar, kan ile doldu,*

*Karahisar cephesi muzaffer oldu,
Şeytanın sözüne uydu bu küffar.*

*Bir müftümüz vardır hem pir-i fâni,
Duası ihya etti bütün cihanı,
Bize yardım eder Şefaatkân'ı,
Böyle olacağın bilir bu küffar. (Saka-
oğlu, 2002: 161).*

Atatürk'ün Konya'ya gelişi şerefine düzenlenen tören de Âşık Mehmet'in şiirlerinde töreni bulmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Konya'ya gelmesi şehirde büyük bir coşku yaratmış, halk Atatürk'ü fener alaylarıyla karşılamıştır. Âşık Mehmet Atatürk'e hayran biridir. Şiirlerinde her vesile ile ona hayranlığını; sevgi ve hürmetini bildirir. Atatürk'ü görmekle muradına erdiğini, başka meramının kalmadığını ifade ederek Atatürk'ü âlemin Lokman Hekim'i olarak görür.

HOŞ GELDİN KEMAL PAŞA

*Büyük milletvekili, şahı merdan,
Yaşa Kemal Paşa dertlere derman,
Biz, vatan uğruna oluruz kurban,
Sevgili Paşa sen hoş sefa geldin.*

*Karşılıyıp seni yüzünü gördüm,
Arzulayıp seni murada erdim,
Kalmadı meramım iy'oldu derdim,
Âleme Lokman mı sen sefa geldin.*

.....
*Âşık Mehmet dua eder dilinden,
Kimse bilmez bu âşığın hâlinden,
Duadan başka şey gelmez elinden,
Hâlîme bakmayın sen sefa geldin.*
(Yakıcı, 1978: 20)

Âşık Mehmet 1935 yılında Cumhuriyet'in kuruluşunun 12. yıl dönümü için Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen kutlama töreninde yapılan şenlikleri de 12 dörtlükten oluşan bir destanla anlatmıştır. Âşık Mehmet, bu töreni detaylı bir şekilde anlatır. Askerlerin tören geçişi, vali, paşa ve reislin halkı selamlamaları, esnafın ve zanaatkarların mallarını sergilemeleri, öğrencilerin ellerinde bayraklarla meydana süslemeleri canlı bir şekilde tasvir edilir.

Birinci teşrin yigirmi dokuzda,

*İkinci güne de erdik otuz'da
Birer de bayrak var oğlanda kızda,
Bugündür hep Türklerin şanlı günü*

.....

*On ikinci yıl dönümü devranı,
İşte budur o bayramın destanı,
Gördünüz mü Gazi gibi arslanı,
İşte odur nurlandıran bugünü.*

.....

*Dörder sıra ilk mektepler geldiler,
Ellerine birer bayrak aldılar,
Cumhuriyet Meydanı'nda kaldılar,
Çocukların o gün sevinçli günü.*

.....

*Topçu, süvari, piyade cizdiler,
Dörder ile bir sıraya cizdiler,
Paşa, vali, reis birlik gezdiler,
Selam alıp onlar aldılar ünü.*

.....

*Berberler meccanen tıraş ediyor,
Attar, tüccar arkasından gidiyor,
Keçeci yorulmuş işi bitiyor,
Bu geceye yapmasınlar oyunu.*

.....

*Âşık Mehmet mekteplerin işinde,
Durmaz koşar talebenin başında,
Sorarsanız hem elli beş yaşında,
Sizin gözetmeniz lazımdır bunu.*
(Sakaoğlu,- Karadavut, 1998: 158-159)

Âşık Mehmet'in destanlarıyla ünlü bir âşık olduğunu yukarıda söylemiştim. O, başta kıtlık olmak üzere pek çok konuda destan söylemişti. Âşık Mehmet'in bir destanı da Büyük Taarruz'la ilgilidir. 1338/1922 yılında Yunanlılar İzmir'e çıkarma yapmış ve Afyonkarahisar'a kadar olan Türk bölgelerini işgal etmişti. Girdiği köy ve şehirleri yağmalayıp yakıp yıkmıştı. Mala, cana ve ırza zarar vermişti. Düşmanın mağlup edilip denize dökülmesi Âşık Yakıcı'yı hislendirmiş, zaferin kahramanlarının övüldüğü 18 dörtlükten oluşan bir destan ortaya çıkmıştır. Destanda İslam büyüklerinin yardımıyla komutanlarımızın başarıları anlatılmaktadır. Şiirde Başkumandan Gazi Paşa, Batı Cephesi Komutanı M. İsmet Paşa, I. Ordu Komutanı Sakallı Nurettin Paşa, V. Süvari Kolordusu Komutanı Fahri Paşa, Refet Paşa, Muhittin Paşa teker teker başarılarıyla ele alınıp de-

ğerlendirilir.

PAŞALARLA BERABER

.....

*Hazreti Ali de Düldül'e bindi,
Gökte melaike kalmadı indi,
Gazi Paşa en önde bazen kendi,
Asker arkasında gitti beraber.*

.....

*Nurettin Paşa der, İzmir'e girecem,
İsmet Paşa der, askerle varacam,
Refet Paşa der, İstanbul'u alacam,
Muhittin Paşayla topçu beraber.*

.....

*Refet Paşa İstanbul'a geçelim,
Varıp orda Boğazları açalım,
İngiliz der, biz buradan kaçalım,
Çekip askerini kaçtı beraber.*

.....

*Fabri Paşa Edirne'de kalalım,
Gazi Paşa Selanik'i alalım,
Hind'e, Buhara'ya haber salalım,
Ehl-i İslam olan gelsin beraber.*

.....

*Sabiler mektepte okurlar hece,
Dua ederler mi hem gündüz gece,
Konya'nın bedeli Hadimli Hoca,
Yanında da Musa Kazım beraber.*

.....

*Âşık Mehmet eyle millete dua,
Başında bulunan devlete dua,
Kalkması için bu illete dua,
El kaldırıp sabı sıbyan beraber. (Yakıcı, 1978: 21-22)*

Sonuç olarak Âşık Mehmet Yakıcı'nın şiirlerinde diğer konuların yanında millî zaferlerin ve bu zaferlerin kahramanlarının da önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz.

Notlar ve Kısaltmalar

Sakaoğlu, Saim, (2002), **Konya Üzerine Şiirler**, Konya, Konya Ticaret Odası Yayınları

Sakaoğlu, Saim-Zekeriya Karadavut (hızl.) (1998), **Âşıkların Diliyle Cumhuriyet**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları

Yakıcı, Ali, (1978), **Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı**, Atatürk Üniversitesi lisans tezi.

Bil. Uz. Atiye NAZLI

ÂŞIK MEHMET YAKICI HAKKINDA ÖLÜNCEYE KADAR NELER YAZILDI?

Aşık Mehmet Yakıcı hakkında çeşitli kaynaklardan yararlanmamız mümkündür. Ancak biz, onunla ilgili bilgilerin vefatından önce hangi kaynaklarda yer aldığını araştırarak hakkında yazılanları bazen olduğu gibi bazen de özetleyerek vermeye çalışacağız.

Bu konuda bakmamız gereken belki de ilk kaynak Sadeddin Nüzhet [Ergun] ile Mehmet Ferit [Uğur]'in *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı* (Konya 1926) adlı eseri olacaktır. Bu eserde âşığımız hakkında, 'Âşık Mehmed' başlığı altında aşağıdaki bilgilere yer verilmiştir.

"Konyalıdır. 1295 senesinde doğmuştur. On iki yaşına kadar Konya'nın Sadırlar Mahallesi'nde Meşud Efendi Mektebinde okumuş, bir müddet medreseye devam etmişse de pederinin vefâtından dolayı terk etmeye mecbur kalmıştır. Bugün (Göçü) karyesinde çiftçilikle meşguldür. Herhangi bir vakadan ilham alarak destân vücûde getirebilmektedir. Aynı zamanda saz çalmakta da mahirdir. Şu üç destan kendisininindir." (s. 70).

Bu metnin altında yer alan bir notta şöyle denilmektedir: *Âşık Mehmed'in terceme-i hâli* muhterem Ma'ârif Müdürü Osman Nuri Beyefendi'nin himmetiyle elde edilmiştir.

Bu bilgiler, eseri sadeleştiren Prof. Dr. Hüseyin Ayan'ın çalışmasında ise sadeleştirilmiş olarak yer almaktadır (Konya 2000, s. 20).

Konya üzerine yaptığı çalışmalarla tanıdığımız Sadedin Nüzhet [Ergun]'in, *Halk Şairleri / Birinci Kitap* (İstanbul 1927), adlı eserinde ise, Mehmet Ferit'le hazırladıkları bir önceki kitaptaki (1926) bilgiler ve örnekler yer almaktadır.

1930 yılında yayın hayatına başlayan *Halk Bilgisi Haberleri* dergisinde ise 1933 yılında *Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Dönümü İçin Destanlar*, (3 (29), 29 Bi-

rinci Teşrin, s. 113-120) adlı başlık altında yer alan şiirlerden biri, "Âşık Mehmed'in Destanı" adıyla verilmiştir. (s. 119). Buraya 'Onuncu Yıl Destanı' diye adlandırılan ve on dörtlükten oluşan şiiri alınmıştır.

1940 yılında Prof. Dr. Fuad Köprülü, âşığımız hakkında *Türk Şazsairleri III / Antoloji XIX-XX. Asırlar* adlı eserinde (İstanbul), şu bilgilere yer vermiştir:

"1921 de 59 yaşında ölen Karamanlı Gufranî ile Cümhuriyetin onuncu yıldönümü için destanlar yazan ve zamânının târihi hâdiseleri hakkında da destanları bulunan ve biraz medrese tahsili görmüş olan Konya'lı Âşık Mehmed (1878 de doğmuş) de XX. asırda Konya çevresinde yetişen şazsairlerindedir." (s. 713).

Âşığımızın burada yer alan bir destanı sekiz dörtlükten oluşmaktadır (s. 762-763).

Aynı yıl İhsan Hınçer âşığımız hakkında *İnkılapçı Gençlik* (1940) adlı haftalık gazetede "Folklor: Konya'lı Âşık Mehmet" adlı makalesinde, Âşık Mehmet Yakıcı'nın Göçü köyünde doğduğunu, genç yaşta Konya'ya gelip yerleştiğini söylemektedir. Ayrıca âşığımızın dörder dörtlükten oluşan üç koşmasına yer verilmiştir.

Raşit Usman 1942 yılında âşığımız hakkında *Konya* dergisinde çıkan *Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı* adlı makalesinde kısa bin hayat hikâyesinden sonra da koşmalarından örnek vermiştir.

Yazar, önce âşığımızın kısaca hayatını anlatmıştır ki verilen bilgiler yukarıdaki kaynakların tekrarı gibidir. O yıl 63 yaşında olan Yakıcı, yazara göre "Ufak tefek ticaret işleriyle uğraşarak" geçimini sağlamaktadır. Şiirleri büyük bir cönk oluşturacak kadar çoktur. Dönemin Konya Valisi Muammer Bey'e derdini döktüğü bir şiiriyle bazı kolay-

lıklar elde ederken âşıklığı da geniş kitlelere yayılmıştır.

Bu makalenin önemli bir yönü de âşığımızın bade içmesini anlatmasıdır. O, yazara bu olayı şöyle anlatmıştır:

“Bir gün köydeki odamızda yatarken, rüyamda ak sakallı bir pîr gördüm. Elinde bir sazı vardı. Ben hemen yatağımdan fırlayıp sazını yere vurarak kırdım. Buna darılmayan pîr, karşıma gelip durdu ve bana bir kadeh sundu, içtim. Ben bu ak sakallı pîrin gönlünü kırdığım için tasalanıyordum. Fakat o, bana daha ziyade yaklaşarak: “Sazımı kırmısaydın sana bu sudan bir kadeh daha verecektim. O zaman dehrî bir âşık olacaktın.” deyip kayboldu. Bundun sonra bende manzum söz söylemek istidadı belirdi. İlk defa şöyle bir beyit söylemiştim:

Şairin şiirini bilmeyen âşık

Kadir ve kıymetini ne bilsin aşkın

Köyde çiftin başında tarlada hiç durmadan bir çok manzum sözler söylüyordum. Köylüler de hâlimdeki değişikliğe şaşıyorlardı. Fakat onların hiç birini şimdi hatırlamıyorum. Cibân harbine kadar âşıklığımı köylülerden başka kimse bilmiyordu.” (Konya, 6 (40), Şubat 1942, 25-27).

Yazıda, valiye söylediği şiirin dört dörtlüğü ile *Bülbül* şiirine de yer verilmiştir.

İlerleyen yıllarda Mahmut Ragıp Gazimihal, *Folklor Postası*, (2 (15), Nisan 1946, s. 6), dergisinde şu bilgileri vermiştir:

“Konya'nın Sarnıç mahallesinde 1295 (M. 1879) da doğmuştur. Çiftçilikle geçen Konyalı Bekir-Ağa'nın oğludur. Onikisine kadar Sedirler mahallesinin Mesudiye okulunda ders görmüş, bir yıl da medreseye devam etmiştir. Babası ölünce Göçü köyündeki tarlaları ekip biçmeye başladı. Şimdi altmışı geçkin bir yaşta olasına rağmen bünyeye hâlâ sağlam bulunan Âşık Yakıcı, türlü vakalar, veya her hangi bir şahıs üzerine irticalen koşma ve destanlar düzmektedir. Âşıklar meclisinde Gufranî ile bile boy ölçüsü. Lirik koşma ve destanlar da yazıyor. İşte kendi hakkında söylediği bir destanı:”

Burada âşığımızın yedi dörtlükten oluşan *Bülbül* şiiri örnek olarak verilmiştir.

Aynı yıl, Osman Attilâ da âşığımızdan kısaca söz etmiş, onun “Âşık Mehmet'in Destanı” adıyla yukarıda andığımız on dörtlükten oluşan şiirinin tamamına yer vermiştir (“Halk Şairlerinin Diliyle Cumhuriyet”, *Ülkü* II Seri, 11 (113), 1 Kasım 1946, 23).

Gazimihal, *Konya'da Musiki* (Ankara 1947) adlı eserinde de âşığımızı kısaca yer vermiştir. Bu bilgiler, onun yukarıda andığımız dergi makalesinden alınmıştır, ancak burada *Bülbül* şiirinin ilk dört dörtlüğü yer almaktadır.

Âşığımızı son yıllarında ele alan yazılardan biri de Konyalı araştırmacı Celaleddin Kışmîr'in *Ekekon* gazetesindeki “Âşık Mehmet Hasta” adlı makalesidir. Celaleddin Kışmîr'in bu yazısında, âşığımızın, hamamda düşüp sağ bacağını yerinden çıkmasına sebep olan olaydan sonraki son hâlleri ağırlıklı olarak anlatılmaktadır. Ve burada âşığımızın eski anılarına yer verilmektedir.

Gufranî ile olan atışmasını ve olayı ince bir dille anlatıyor. Fakat Gufranî'nin de ne kadar usta bir şair olduğunu belirtmek için “Yaman yaman adamdı Gufranî...” diyerek sözlerini tamamlıyor.

Bu makaleden edindiğimiz bir başka bilgi ise âşığımızın, âşık olmasına sebep olarak kendisinin anlattığı, âşıkların gece rüyalarında bade içtikleridir. Kendi ifadesine göre de “Otuzundan sonra bir gece yatmış, ertesi gün bir başkalık hâliyle uyanıp o gün bugündür âşık olmuş.”tur Bu anlatımdan anlıyoruz ki âşığımız bade içmiş bir âşıktır. Ancak kaç yudum içtiğini ise açıklamamış belki de açıklamak istememiştir (*Ekekon*, 2926, 2 Şubat, 2-3).

Celaleddin Kışmîr, *Ekekon* gazetesinin bir sonraki sayısında “Âşık Mehmet Ağa” adlı bir yazı kaleme almıştır. Ve bu yazısı, bir dönem bu dünyadan sessiz sedasız gittiği düşünülen Mehmet Yakıcı'nın ilerleyen yıllarda hakkında fazlasıyla söz ettirecek usta bir âşık olduğunu şu cümleleriyle ifade etmiştir:

“Âşık Mehmet Ağa, nankör bir yolun bedbaht bir yolcusudur. Ekseriya, bu yolun sonunda sessiz sedasız ve biraz da mahrumiyet içinde kaybolanların nâmını yiyecek istemeyen heykeller yaşatırlar; belki Mehmet Ağa, ölümüne bu kadar gıpta

edilecek bir talihsiz olamayacak; fakat, bir gün behemehal kendisinde uzun uzun bahsedilecek bir kayıp olacaktır.” (Ekekon, 2927, s. 2-3)

Bu makalelerin tamamını daha sonra bir araya getiren ve *Konya Yazıları* adlı eseriyle bizlere kazandıran ise Prof. Dr. Mustafa Özcan'dır. Mustafa Özcan bu çalışmasını 2004 yılında yayımlamıştır. Âşığımızla olan bölümler için eserin, 360-362 sayfalarına bakılabilir.

Fâkir Usman da babasından yıllar sonra âşığımızla ilgili güzel bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır. O, âşığımızın iç ve dış yapısını şu cümlelerle dile getirdikten sonra kısaca hayatını anlatmıştır:

“Beyazları çok kır sakallı nurani bir yüz, iki koltuk değneği ile sürüklenen çökmüş bir vucut, dipdiri ve hassas bir ruh. İşte Âşık Mehmet Yakıcı...” (Usman, “Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı”, Konya, 13 (131-132), Eylül Ekim 1949, 11).

Torunu Ali Yakıcı onun hamamda sabuna basma olayının geri planına eğilmemiştir. Ancak Fâkir Usman bu olayı şöyle anlatmaktadır:

“Âşık Mehmet 948 senesinde İstanbulda yapılan Konya gecesi için Konya yüksek tahsil derneği tarafından davet edilmişti. Âşık kendi tabiri ile (İstanbula temiz gitmek için yunayım) diye hamama gidiyor ve ayağı kayıp düşüyor, bir dahada şifa bulmuyor.” (Usman 1949: 12).

Buradaki yıl, başka kaynaklarda 1957 olarak yer almaktadır.

Usman bu yazısında âşığımızın Halkevinde verdiği bir saz konserindeki koşmasını, bir atışmasını, Konya için yazmış olduğu Konya Destanı'ndan üç dörtlük, içinde bulunduğu yaştan dolayı 'ihtiyarlık'tan şikayet ettiği dörtlükleri, ölüm ve ondan sonraki hayatla ilgili dörtlüğü, hayatı boyunca çekmiş olduğu dertleriyle olan dörtlükleri ve âşıkların belki de âşık olmasına sebep olan aşk konulu dörtlüklerine yer vermiştir (s. 13).

Âşığımızın hayatının son günlerinde onunla ilgili çıkan yazı İhsan Hınçer'e aittir. Bu yazı, *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde (Aralık 1949, 1(5), 72-74) yayımlanmıştır. İhsan Hınçer'in kaleme almış olduğu yazısının adı, *Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı / Hayatı ve Şiirleri*'dir. Bu

yazıların bir başka önemi ise âşığımızın ölümünden hemen önce hakkında çıkan son yazı olmasıdır.

İhsan Hınçer yazısını iki ayrı bölüm hâlinde iki sayıda çıkarmak istemiş, ilkinin Aralık 1949'da, 5. sayısında yayımlanmış, ikincisini ise âşığımızın ölümünden hemen sonra Şubat 1950, 7. sayısında yayımlamıştır. Bu yazıda âşığımızla ilgili olarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir.

Mehmet Yakıcı'nın doğumundan 70. yaşına kadar olan hayat hikâyesi, âşığımızın anılarıyla birlikte verilmiştir. Yukarıda adı geçen dergi ve gazetede bilgilerin yanı sıra, nasıl âşık olduğuna dair daha açık bilgiler mevcuttur.

İhsan Hınçer'in âşığımızla ilgili görüşleri ise şöyledir:

“Âşık Mehmet, zamanımızın en usta âşığıdır. Bugün için atışmada kendisine hiçbir rakip yoktur. Esasen birkaç sene önceye kadar, yanına Konyalı bir iki âşığı daha alarak İzmir'e gitmiş, Ankara'yı ve bazı yerleri dolaşmış, zorlu bir rakip bulmamıştır. Bilhassa Âşık Mehmed'in sanatı, irticalen söylerken, hiçbir sıkıntı çekmemesi, lirik bir şiir diline sahip olmasıdır... O, hicvetmesini de, methiye düzmesini... ve güzel bir kadına vurulmasını da bilen bir âşıktır... Bugün elinde üçyüzlü müteceviz destan ve koşması vardır...” (1 (5), Aralık 1949, 72-74).

Âşığımız hakkında ölümünden hemen önce hazırlanan ancak ölüm ayında yayınlanan İhsan Hınçer'in ikinci yazısında ise onun “Yakıcı” soyadını nasıl aldığı anlatılmaktadır.

“Soyadı kanunu çıktığı zaman, Âşık Mehmet hemen “Yakıcı” soyadını aldı. Anadolu Türkçesinde yakmak, düzmek mânâsına gelir. Koşma, destan ve türkü yakanlara da yakıcı derler...” (1 (7), Şubat 1950, 111-112).

Yazının son bölümünde ise Hınçer, Âşık Mehmet Yakıcı'nın ölüm haberini nasıl duyduğunu ve âşığımızın ne zaman ebedî aleme göçtüğünü belirtmektedir: 25 Ocak'ı 26 Ocak'a bağlayan gece vefat etti: 1950.

Âşığımızı Allah'tan rahmet diliyor ve bu güzel koşmaları, destanları yazdığı, âşıklık geleneğini bizlere kadar ulaştırdığı için minnet duyuyoruz

Ruhu şad olsun, nur içinde yatsın, mekânı cennet, sevenleri komşusu olsun.

ÂŞIK MEHMET'TEN HATIRALAR

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Âşık Mehmet Yakıcı 1879 doğumlu, ben ise 1939... Aramızda tam 60 yaş fark var. Peki, ben nasıl oluyor da bu insanı tanıyabiliyorum? Onu tanıyabilmem için de en azından 7-8 yaşında olmalıyım, değil mi? Unutmuyunuz, o aramızdan ayrıldığında tam 71 yaşındaydı.

Bilirsiniz, ben Çaybaşıyım. Eskiden Çaybaşı benim sadece caddenin adı idi; oysa şimdi hem mahallemin adı, hem de caddenin... Artık Eski Fahrünnisa Mahallemiz filan kalmadı. Mahallelerin sınırlarıyla oynandı ya biz de nasibimizi aldık.

Neyse, gelelim âşığımızla olan hatıralarımızın kaynağına... İsterseniz önce onun son yıllarda yazdığı şiirlerinin birinden alacağımız bir dördülikle konumuza girelim. O, "Methiya" adlı ve yedi dördlükten oluşan şiirinin beşinci dördlüğünde şöyle diyordu.

*Çaybaşı'ndan bir elektrik aldık,
Yanmadı sokaklar, pek mahzun kaldık,
Bu karanlıktan biz ne ibret aldık,
Yakın, millet size duacı olsun.*

Çaybaşı'ndan alınan elektriğin hikâyesi şöyle... Ben, 1946-1947 öğretim yılında Hâkimiyeti Milliye İlkokuluna başladığım zaman evimizde elektrik yoktu. Sehpamsı bir nesnenin üzerinde ders çalışırken gaz lambası da benim yanımda olurdu. Ertesi yıl mahallemize, Uluirmak'tan elektrik çekildi. Âşığımızın yaz aylarında göçtüğü bağ evi de bizim mahallenin son taraflarında idi. Abdürreşit Caddesi üzerinde bulunan bu bağlara elektrik daha sonra bağlandı. Hem de önce evlere... Yani, âşığımızın haklı şikâyetinde de belirttiği üzere sokaklara elektrik

verilmedi.

Mahallemize elektrik verilirken, insanların kış yaz oturduğu Çaybaşı Caddesi'ne sokak lambaları da bağlanmıştı. Ancak, ışık bir direkte vardı, bir direkte yoktu. Belediyeciler geldiler, direkleri belli aralıklarla caddeye atıp gittiler. Herkeste bir telaş... "Lambalı direk bizim eve yakın olacak mı?" Uluirmak Mahallesi'ne ait olup Çaybaşı Caddesi üzerindeki tek ve lambalı direktan hesap ederek kararlar veriliyordu. Ancak, belediyeciler gelip de direkler gerçek ölçülerine uygun olarak dikilince, önceki hesaplar beklentilere uymadı. Ve başladı bir direk muhabbeti! "Benim eve denk gelecekti de, şöyle yaptınız da..." falan filan.

Biz bu davayı gönderken Mehmet Ağa da, "Yanmadı sokaklar, pek mahzun kaldık" diye şikâyet ediyordu.

O vefat ettiğinde ben 11 yaşında olduğuma göre, onu hatırlamamdan daha doğal ne olabilir ki. Neredeyse ilkokulu bitireceğim. Hem aşağıdaki hatıralarımı okuyunca bu tatlı ve ton-ton dede ile olan dostluğumuzu daha iyi anlayacaksınız.

Âşık Mehmet, 1947 yılında, 68 yaşında iken beklenmedik bir kazaya uğrar. O yıl, Konya'nın ünlü birkaç hamamından biri olan Mahkeme Hamamı'na gider. Evlerdeki yüklerde yıkanmaya göre daha kolay ve zevkli olan hamamda yunup arınmak onun zaman zaman başvurduğu bir yoldur. O gün de öyle olur, yolunu hamama uğratar. Günlerden cumadır ve Cuma Namazı öncesi bir güzel yunup çıkacaktır. Ancak ne olduysa orada olur ve başına beklenmedik bir kaza

geliverir. Kaza, onun şiirinde “Kırıldı bacağı, yıkıldı düştü” şeklinde dile getirilir. Torunu Ali Yakıcı ise olayı şöyle anlatır:

“... 1947 yılında, bir gün Konya'nın Mahkeme Hamamı'nda yıkanırken düşmüş, bacak kemiği kalçasından çıkmıştır. Göstermediği çıkıkçı ve doktor kalmamıştır. Bundan böyle ölümüne kadar son 3 yılı da yarı yatakta geçirmiştir.” (*Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı*, Erzurum 1978, 6.)

Âşığımızın, bu olay üzerine yazdığı bir şiiri, dönemin gazetelerinden *Ekekon*'da yayımlanmıştır.

Şiirde belirtilmemişse de bildiğimiz kadarıyla o, hamamda, biz Konyalıların ‘çirtik’ adını verdiği, sabun artığı bir parçaya başmış ve ayağı kayarak düşüvermiştir. Şiirden birkaç dörtlük alalım.

Geldi başımıza büyük bir kaza,
Duyanlar hakkınız size helal edin.
Gece gündüz bilmem, çektiğim eza,
Soranlar hakkınız size helal edin.

Ben uğrattım şu hamama yolumu,
Felek kırdı kanadımı, kolumu.
Ben kendime layık gördüm ölümü,
Duyanlar hakkınız siz helal edin.

Mahkeme Hamamı'na nerden girdim,
Bir cuma günü yıkanmaktı derdim.
Kaydı ayaklarım, serimi verdim,
Duyanlar hakkınız siz helal edin.

Yirmi beş gün bir afiyet bulmadım,
Sihhatimin kıymetini bilmedim.
Şimdi derdim ben neden ölmedim,
Ölmeden hakkınız siz helal edin.

Bir yanım sıratdır, bir yanım mizan,
Bir yanım camidir, okunur ezan,
Çok mu gördün ya Rab bir tane ozan,
Okuyanlar hakkınız siz helal edin.

...

Âşık Mehmet'ten bu dünya vaz geçti,
Kırıldı bacağı, yıkıldı, düştü,
Ezel şerbetini az kaldı, içti,
Ölmeden hakkınız siz helal edin.
(Yakıcı 68-69)

Şiirin üçüncü dörtlüğündeki “...

serimi verdim” söyleyişi, “... seriliverdim” olmalı... Ayrıca dördüncü dörtlüğünün üçüncü mısraı da on hecelidir. Belki de asıl şekli, “Şimdi derdim ben de neden ölmedim” olmalıydı.

Âşık Yakıcı, “Yirmi beş gün afiyet bulmadım” diyor. Torunu ise, “... ölümüne kadar ki son 3 yılı da yarı yatakta geçirmiştir” diyordu. Burada bizim hatıralarımız devreye girecek ve bazı bilgileri tozlanmış hafıza raflarımdan gün ışığına çıkaracaktır.

Babamla ağabeyimin iş yerleri, Aziziye Camii civarındaki Sipahi Pazarı'nın içindeydi. Halkın “Dellal Pazarı”, rahmetli annemin, “Isba Bazarı” dediği bu yer haftanın altı günü, sabahları mezat kurulduğu için, kalabalık olurdu. Bazen iki, hatta üç tellalın satış yaptığı bu yer öğleye doğru tenhalaşır. İşte, Âşık Mehmet bu saatlerden sonra pazara uğrardı. Amacı, eş dost ziyareti idi. Ancak o, hamam kazasından sonra bir süre ortalarda görünmedi. Derken onu iki koltuk değneğiyle görmeye başladık. İyice ağarmış sakallarının, zayıflamış çehresinin onu âdeta daha yaşlı gösterdiği o günleri çok iyi hatırlıyorum. Bazen, yorulduğu için bulduğu bir iskemleye oturur, dinlenirdi. Bu yıllar 1948, 1949 yılları olmalıydı. O, belki de 1949'un sonbaharından sonra, havaların soğuması sebebiyle çarşıya filan çıkamamıştır.

Onunla ilgili ilk yazılarımda sıkça sözünü ettiğim hatıramı da kısaca aktarayım.

Yaz aylarını, mahallemizin sonundaki bağ evinde geçirdiğini söylemiştim. İşte o, hamamda düşmeden önceki yılların yaz günlerinde bizim ünlü Çaybaşı Caddesi'nden geçip Maraş Caddesi'nden devam ederek, bağ evlerinin bulunduğu Abdürreşit Caddesi'ne girerdi. Onun dönüş saatleri ikindi ile akşam arası olurdu. Bastonuyla uzaktan görününce biz çocuklar, onun yanımıza yaklaşmasını beklerdik. Yanımıza yaklaşınca da bizler ona takılırken o da bize benzer söz-

lerle karşılık verirdi. Biz çocuklar daha çok ondan, bizlere birer ad takmasını isterdik. Bu işi yaparken de ona “Dede” diye seslenirdik. O da bize bazı hayvanların adlarını takıverirdi:

“Senin adın davşan olsun.”

“Senin adın tilki...”

Biz, onu, her geçişinde yakalar, aynı oyunu oynardık. Tabii onun tak-tığı adlar her seferinde farklı olurdu. Bir gün tilki olan çocuk ertesi gün davşan olabilirdi.

Âşık Mehmet’in bağ evi, bugün “Nurullahların Camii” diye bilinen, galiba 40-50 yıllık camii ilerisinde idi. Bağ evi bugün bir fırının bulunduğu yerin biraz daha ötesinde idi. Mahalle komşumuz “Haydarâ”nın (Haydar Ağa), soyadlarıyla söylemek gerekirse “Kanat”ların komşusu idi. Bugün geniş bir yol olan cadde, eskiden, bugünkü Fahrünnisa Parkı’ndan başlayarak iki kademeli idi. Yolun sağ kanadı daha yüksekçe idi ve taş döşeli idi. Sağ kanat ise daha düşük seviyede idi, toz ve toprakla doluydu. Taşlı kısım, kış aylarında at arabalarının çamura batmadan geçebildiği yol idi. Bu arabaların yazın geçtikleri alt yol ise kış aylarında suyla dolar ve geçilmez olurdu. Hatta bu sular soğuk kış aylarında donardı da bizler de kabaralı kunduralarımızla üzerinde kayardık. Bir yazımda buralardan “göl” diye bahsetmiştim. Gerçekten de o ince uzun su birikintisine mahalle halkı “göl” derdi. (“Çaybaşı’nda Göl Var mıydı?” *Yeni Gazete*, 5 Mayıs 1999 ve oradan *Çaybaşı Yazıları*, Konya, 2000 ve 2002, 30-33).

Ağabeyim Hasan Sakaoğlu’nun anlattığına göre o, Nurullahların Camii yapılamadan önce evlerine en yakın cami olan Fahrünnisa Camii’ine gelir, babamın arkasında saf tutarmış. Hatta, yaz gecelerindeki ev oturmalara da katılmış.

Bir Âşık Memedâ yaşadı. Unutmadık onu; çünkü o, mısralarında da belirttiği üzere, “bir tane ozan”ımız idi.

11. ÖLÜM YILINDA BABAM İÇİN

Abdüllatif Yakıcı

Kaybettim babamı ararım gâri,
Gönderdim annemi, istemem yâri,
Kavuştursun Hüdâ cennette bâri.
Ne deseler de bir kâr etmez bana,
Kıymetli varlık baba ile ana.

İstemem dünyanın dâr-ı mihnetin,
Var mı baba ana ile ülfetin,
Ne tatlıdır o güzel sohbetin.
Bu kıymeti kaybetmeyen öğünsün,
Anne, babayı yitiren döğünsün.

Felek kırdın kanadımı kolumu,
Hizmete yolladım beş yaşlı oğlumu,
Pek genç yaşta soldurdum ben gülümü.
Gülünü bahçesinde koklayanlar öğünsün,
Benim gibi kaybedenler döğünsün.

Aman dünya seni gayrı neyleyim,
Bilmem ki ne ile gönlüm eyleyim,
Siz sorun da ben derdimi söyleyim.
Bulunmaz derdimin gayrı ilacı,
Teselli kârdır kardeşle baci.

(Ali Yakıcı, Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı, Erzurum 1978, 90.
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezuniyet tezi)

DEDEMİN ARDINDAN

Ali Yakıcı

Manalı bakarmış her iki gözün,
Hiç durmadan gülermiş senin yüzün,
Her an, herkese söylediğin sözün,
Belki de bizlere yön oldu dede.

Kazma ile köyünde toprak kazdın,
Kalemle pirelere destan yazdın,
Öleceğin o günü bile sezdin,
Âşıklığın sana ün oldu dede.

Dediler bir gün Âşık hasta olmuş,
Hastalığı da dermansız kalmış,
Ve sessizce derin uykuya dalmış,
İşte o, en acıklı gün oldu dede.

Biz de uğraşırız toprakla tozla,
Günlerimiz geçiyor kış ve yazla,
Seni anmak seninle en fazla,
Gurur duyduğumuz an oldu dede.

26 Ocak 1972, Konya
(Ali Yakıcı, Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı, Erzurum 1978, 91.
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezuniyet tezi)

BİBLİYOGRAFYA

Buraya öncelikle benim sayıları 20'ye varan çalışmaların alınmıştır. İkinci bölümde ise onunla ilgili yayınlardan seçmeler verilmiştir. Oğlu merhum Abdüllatif Yakıcı da, babasının ölümünden sonra, yıllarca, ölüm günlerinde Konya gazetelerinde yazılar yazmış, şiirlerini yayımlamıştır.

İlk yayın olan Sadettin Nüzhet [Ergun] ile Mehmet Ferit [Uğur]'in hazırladıkları *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı* adlı eserde kısa hayat hikayesi ve üç destanı yer almaktadır: Konya 1926, 70-71.

Kitabın ikinci baskısı Hüseyin Ayan tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır: Konya 2002, 20-23.

SAİM SAKAOĞLU'NUN YAZILARI

Basılı Olanlar

Saim Sakaoğlu-Turgut Günay (hzl.), *Halk Şiirinde Atatürk*, Erzurum 1974, [II]+VI+119 s. Yakıcı'dan bir şiir: s. 11-12.

Saim Sakaoğlu, "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı I", *Halk Kültürü*, 1985 / 2, 65-82. Hayat hikâyesi uzun uzun anlatılmış, altı şiirine yer verilmiştir.

Saim Sakaoğlu, "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı ve 1928 Kıtık Destanı", *Erciyes*, 9 (106), Ekim 1986, 8-9

Saim Sakaoğlu, "Türk Saz Şiiri", *Türk Dili / Türk Şiiri Özel Sayısı (Halk Şiiri)*, (445-450), Ocak-Haziran 1989, s.105 - 250, hayatı: s. 223, üç şiiri: 223-226.

Saim Sakaoğlu, "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı", *Milli Folklor*, 1 (5), Mart 1990, 3-5.

Saim Sakaoğlu, "Âşık Mehmet", *Türk Dünyası El Kitabı-Üçüncü Cilt / Edebiyat (İkinci Baskı)*, Ankara 1992, 300-301.

Saim Sakaoğlu, "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı", *Size*, 16 (257), Şubat 1995, 25.

Saim Sakaoğlu-Zekeriya Karadavut (hzl.), *Âşıkların Diliyle Cumhuriyet*, Ankara 1998, XX+ 299 s. İki şiiri: s.153-159, hayatı: 269.

Saim Sakaoğlu-Ali Berat Alptekin, "Konya'da Halk Edebiyatı", *Milli Mücadeleden Günümüze Konya (1915-1965) Cilt I*, Konya 1999, 353-372. Yakıcı'nın dört şiiri yer almaktadır: 368-370.

Saim Sakaoğlu, *Konya Üzerine Şiirler*, Konya 2002, 500+II s. Yakıcı'nın şiirleri: s. 96, 133, 160, 161, 162, 164, 166, 191, 194, 196, 205, 209, 249, 289, 290, 292, 294 ve 296'dadır.

Saim Sakaoğlu, "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı", *Merhaba / Akademik Sayfa*, 20 Ocak 2000.

Ali Berat Alptekin-Saim Sakaoğlu, *Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Yüzyıllar)*, Ankara 2006, 472 s., hayatı: 423, üç şiiri: s. 424-426.

Saim Sakaoğlu-Ali Berat Alptekin, *Halk Şiirinden Seçmeler*, Ankara 2007, 336 s., hayatı: 299, iki şiiri: 299-302.

Saim Sakaoğlu, "Hemşehrim ve Komşum Âşık Mehmet Yakıcı", *Merhaba / Akademik Sayfalar*, 7 (2), 24 Ocak 2007, 17-19.

Basımda Olanlar

Saim Sakaoğlu, "Ölümünün 60. Yılında Cumhuriyet ve Atatürk Âşığı Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı", *Türk Dili*, 97 (697), Ocak 2010'da yayımlanacak.

Saim Sakaoğlu, "Ölümünün 60. Yılında Âşık Mehmet Yakıcı'nın Şiirlerinde Konya - I", *Erciyes*, 33 (385), Ocak 2010'da yayımlanacak.

Saim Sakaoğlu, "Âşık Mehmet Yakıcı", *Konya Ansiklopedisi C. I'de* 2010'da yayımlanacak.

Saim Sakaoğlu, "Âşık Mehmet Yakıcı Özel Sayısı İçin Sunuş", *Merhaba / Akademik Sayfalar*, 10 (2), 27 Ocak 2010.

Saim Sakaoğlu, "Âşık Memedâ'dan Hatıralar", *Merhaba / Akademik Sayfalar*, 10 (2), 27 Ocak 2010.

Ayrıca, Âşık Mehmet Yakıcı hakkında da iki konuşma yaptım:

Âşık Mehmet Yakıcı Paneli, Konya Aydınlar Ocağı Genel Merkezi, Konya 1990, panel konuşması.

"Âşık Mehmet Yakıcı'nın Âşık Edebiyatındaki Yeri", İLESAM, Ankara, 28 Ocak 1995, konferans.

ÖBÜR YAYINLAR

Son 20 Yılda Hakkında Yazılanlardan Seçmeler

A. Sefa Odabaşı, "Göçülü Âşık Mehmet Yakıcı", *Konya Postası / Akademik Sayfa*, 2 (1), 20 Ocak 2000.

Ali Berat Alptekin, "Âşık Mehmet Yakıcı'nın Destanlarında İşlediği Konular", *Türk Dili*, 2000 / I (581), Mayıs, 451-458.

Ali Yakıcı, "Ölümünün 50. Yılı Münasebetiyle Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı'nın Hayatı, Edebî Kişiliği ve Şiirlerinden Örnekler", *Milli Folklor*, 6 (46), Yaz 2000, s. 79- 86.

Tezler

Ali Yakıcı, *Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı*, Erzurum 1978. (Yayımlanmamış bitirme tezi Danışmanı: Doç. Dr. Saim Sakaoğlu).

Ali Yakıcı, *Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı (İnceleme - Metin)*, Ankara 1992 (Yayımlanmamış doktora tezi. Danışmanı: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel).

Bildiriler

A. Sefa Odabaşı, "Göçülü Âşık Mehmet Yakıcı", *Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni*, Konya 26- 28 Haziran 1995, Konya 1997, 168-175.

Ali Yakıcı, "Konya Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Mehmet 'in Yeri", *I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Tebliğleri*, Konya 1990, 299-304.

Not: Yakıcı ile ilgili daha fazla kaynak için bk.

Ali Yakıcı'nın her iki tezinin ilgili bölümleri,

Saim Sakaoğlu'nun 1985'te *Halk Kültürü*'nde yayımlanan yazısı,

Bil. Uz. Atiye Nazlı'nın bu ekte yer alan yazısı.